

КЕП ҚОЛИНГ!

1991 йилининг 18-сон

ЕТТИ КУН

КИМГА ПУЛ КЕРАК?

Албатта, ҳаммага! «Оила ва жамият» тахририяти Сизга пул топишининг жуда осон йўлини таклиф қилади. Агар Сиз яшаш, ўқиш, ишлаш жойингизда юз кишининг «Оила ва жамият»га обуна бўлишига эришсангиз — 75 сўм, минг фуқарога шундай ёрдам берсангиз — 750 сўм, ўн минг инсон тарғиботингиздан баҳраманд бўлса — 7 минг 500 сўмни тахририятимиз кассасидан НАҚД ОЛИШИНГИЗ МУМКИН. Обуна ташилотлардан пул ўтказиш орқали қилинса, айниқса, жуда осон кўчади! Фақат обуна варақалари (пўчта муҳри билан тасдиқланган ҳолда, албатта) шахсан кўрсатилади. Мукофот 100 тадан ортиқ қвитанция тақдим этганларга берилади.

Марҳамат, пул ишланг.

Ҳафталигимизнинг бир йиллик обуна баҳоси — 10 сўм 56 тийин.

Индекси — 64654.

Манзилимиз: 700029. Тошкент—29. Намойишлар хиёбони —1 Метронинг «Мустақиллик майдони» бекати.

СУНБУЛ - СУНБУЛ...

Р. АЛЬБЕКОВ ОЛГАН СУРАТ

Бундан ўттиз бир йил бурун, пул алмашиш арфасида, отам билан узоқ Қарши чўлида нўхат эканимиз ёдимда. Рўзгоримиздан органикани сотмоқчи бўлдик. Нарх-навоми сурништирсак, Қашқадарёда беҳад арзончилик — нўхатга харидор топиш қийин. Каттақўрғон томонларда дуруст эмиш, деб эшитдик. Ва ҳосиллимизни инки-уч эшакка ортиб Зарафшон соҳилларига йўл олдик. Эшитганларимиз рост экан. Моллимизни бир пасда сотиб бўлдик. Қўлимиз даста пул кўрди. Биласизми

НУХАТ

ўшанда нўхатнинг қилосини қанчадан сотган эдик! Эллик тийиндан! Бу «эски» пул бўйича. Ҳозиргига қақсак — «5» [беш] тийин дегани.

Яқинда Тошкентнинг Чорсу бозориде нўхатга харидор бўлдим. Унинг бир қилосини етти сўм, дейишди. Шўро пули 140 баробар қадрсизланбди. «Юксалиш» шу даражада давом этса, эртага рўзгорин қандай тебратамиз!

Ж. НАЗАРОВ, шифокор.

ЛЕНИН ВА НАВОИЙ

● Улуғ бобомизнинг таваллуд байрами кунлари у кишининг камида уч ҳайкали ва икки музейи очилди. Жумҳурият рўзномаю ойнамаларидан то деворий газеталаргача Навоийнинг хотирасига махсус сон ва саҳифалар бағишлади. Радио ва ТВ ҳам кеча-ю кундуз асосан шу иш билан банд бўлди... Лениннинг юбилейларидан сабоқ олмаганга ўхшаймиз. Охири бахайр бўлсин!..

ХАЙРИЯ

● Ўзбекистон Болалар жамғармаси Самарқанд вилояти бўлимининг ташаббуси билан кўп фарзандли, ёрдамга муҳтож оилаларга 44 сигир, ўн та рангли телевизор ва 20 та палос текин тарқатилди.

ҲОМИЙЛИК

● Хоразмлик ёш мусиқачи Улуғбек Полвонов Португалияга жўнаб кетди. У пианиночиларнинг Лиссабонда ўтажак халқаро кўрик-танловда иштирок этади. Ҳамюртимизнинг йўл ҳаражатларини Ўзбекистон Болалар жамғармаси ўз зиммасига олган.

«ЮКСАЛИШ»

● «Интерфакс» агентлигининг хабарига қараганда, Орол бўйи минтақасида сўнгги ўн йил мобайнида сил касаллиги 6, жигар хасталиги 5, ошқозон саратони [рак] 10 баравар кўпайган. Ягона денгизимизнинг қуриётганлиги, иқтисодий аҳволнинг оғирлиги билан изоҳланади бу «юксалиш».

МИШ-МИШЧИЛАР ДИҚҚАТИГА

● Ўзбекистон халқ ҳофизи Шерали Жўраевнинг оиласи ҳақидаги баъзи миш-мишларга чек қўйилган бўлди. 25 сентябрь кuni сеvimли ҳофизимиз пойтахтнинг «Анҳор» қаҳвахонасида ўғиллари Шохжаҳон, Зирғомшоҳ шарафига ош берди. Оқшомги базм «Наврўз» ресторанида бўлди. Зиёфатларда ўнлаб хорижлик меҳмонлар ҳам иштирок этдилар.

БАНДАЛИК

● Ўзбек журналистикаси назариясининг асосчиси, профессор Очил ТОҒАЕВ 66 ёшида вафот этди. Худо раҳмат қилсин.

УЙ-ЖОЙ ТАНЛАШНИ БИЛАСИЗМИ!

Сездик, қуядингиз: минг-миллионлаб фуқаролар турар-жой олиш учун навбатда турган замонда уй танлашга йўл бўлсин! Шундай эсада, бобомизнинг бундан салкам минг йил бурун ёзиб кетган маслаҳатларини яхши ниёт билан ўқиб, билиб қўйсангиз, зарар қилмайсиз. Уйингиз кенг ва бароқали бўлсин!

Турар-жой танловчи киши қуйидагиларни билиши керак: ерининг тулроғи, баландлиги ва пастлиги, очик ва ёпиқлиги, суви, сувнинг моддаси, оқиб чиқишлиги ва очиклиги ёки унинг баландлик ва пастликдан оқишлиги; у ерда шамоллар эсадимми, ёки у жой чуқуралиқда, шамоллар қанақа — улар совуқ соғлом шамолларми, у ерда яқин жойда қандай денгизлар, ботқоқлар, тоғлар ва конлар бор; (у киши) яна уша жой аҳолисининг соғлиқ ва касаллик ҳолатларини, уларга қайси касалликлар одат бўлиб қолганини билиши керак; уларнинг қувватлари, иштаҳалари, (овқатни) ҳазм қилишлари қандайлигини ва овқатлари қанақа эканлигини ҳам билиши керак; шунингдек, билаларнинг аҳ-

воллари билиши керак; улар кенг ва очикми? Кириладиган ерлари торми ва ҳаво кирадиган жойлари буғадиган даражада тор, сиққими? Сўнгера, дераза ва эшикларни шарқ ва шимолга қаратиб қуриши керак. Яна қуйидагиларга эътибор бериш лозим: шарқий шамоллар бинонинг ичига кирадиган бўлсин, қуёш у жойнинг ҳамма жойига тўпиб турадиган бўлиши керак, чунки қуёшнинг ҳавони тозалаб соғломлаштириб; шунингдек, яқин ерда чўчүк, яхши оқадиган, чўчүк ва тоза сув бўлиши керак; бу хил сув ёпиқ сувнинг тескариси бўлиб, қишда совуқ ва ёзда иссиқ бўлиб, бу яхши ва фойдали нарса.

Абу Али ибн СИНО

ШУ КЕЧА-КУНДУЗДА ҚАНДАЙ САВОБЛИ ИШЛАР ҚИЛДИНГИЗ?

Самарқандга, онамга хат ёздим.

Муртазо ҚАРШИБОЙ.
[«Муштум»]

Ҳар ҳолда, бировга ёмонлик қилмадим.

Виктор ДЕГТЯРЕВ
[«Правда Востока»]

Навбатдаги тарихий рўмонининг энг зўр бобини ёзиб тугатдим. Чевара кўриб, шукр қилиб юрибман.

МИРМУҲСИН.
[«Гулистон»]

Рўзномамизга келган яхши инсонларни қўллашга ҳаракат қиляман.

Қамбар ОТА.
[«Маърифат»]

Ўзбекистон Компартиясининг сўнгги қурултойида кўпчилик қатори ўзимни ҳам қийнаб келаётган

ҳақиқатни виждонан айтдим.

Уткир ҲОШИМОВ
[«Шарқ юлдузи»]

Ўзбекистон Радиосида Компартия фаолиятини тугатишга ҳиссамни қўшдим. Бунга ҳаётимда қилган энг катта савобли ишларимдан бири деб биламан.

Тоир ЮНУС.
[«Ўзбекистон Радиоси»]

Олти йил қамоқда ноҳақ ётган бир жабрдийда ҳақида мақола ёзиб «Халқ сўзи»га бердим.

Акашонларимиздан бирининг тўйида астойдил хизмат қилдим. Ҳамкасбим қарз сўраган эди, бердим. Тушликни нима қилсам экан, деб ўтирибман.

Сафар ОСТОНОВ.
[«Спорт»]

Тоғам соч-соқолини ололмай юрган экан. Ун жуфт олмос олиб жўнатдим.

Тўлқин ЕРҚУЛ.
[«Еш ленинчи»]

Дунёга келиб ота-онамга моддий ёрдам беролмаган эдим. Яқинда парвардигор мени шундай бахтга муяссар этди.

Мурод АБДУРАҲМОНОВ.
[«Қишлоқ ҳақиқати»]

Куни-кеча бир онахоннинг оғир сумкаларини уйигача кўтариб бордим. Эслаб қувониб юрибман.

Дилмурод САИД.
[«Тошкент ҳақиқати»]

Навойида экологик аҳвол нақадар аянчли, биласиз. Шу ҳақда яна бир мақола ёздим.

Ашурали ЖУРАЕВ.
[«Ўзбекистон адабиёти ва санъати»]

Дўстим шифохонага тушиб қолган эди, аҳволдан хабарлашиб турибман. Кеча камёб дори топишга кўмаклашдим.

Абдужалол ТОЙПАТОВ.
[«Ишонч»]

Жонқобил ЖУМА тайёрлади.

Кейинги вақтда янги рўзнома ва ойналар кўпаймоқда. Кўпайгани яхши. Чунки дунёни, инсониятни маърифат, гўзаллик юксалтиради.

Биз яқинда шундай маърифат тарқатишни ният қилган қизиқарли, янги — «Оила ва жамият» рўзномасининг иккинчи сонини ўқиб қолдик. Тасодифан. Эшитишимизча 3-сон бундан ҳам зўр чиққанмиш.

Шундай зўр газета нима учун биз томонларга келмапти?

Дўконлардан сурштирсак, сотувчилар елка қисшайди: «Бунақа газит борлигини биринчи эшитишимиз». «Оила ва жамият»ни биз томонларга юборишга эриаялмасларми?

Абдухашим ҲАБИБОВ,
Самарқанд вилояти,
Нурота туманидаги
41-мактаб директори

ТАХРИРИЯТДАН: йўқ эринмай-миз. Аммо бу иш бизнинг вазифамизга кирмайди (Матбуотни тарқатиш билан Алоқа вазирлиги шуғулланади). Афсуски, «Оила ва жамият»нинг иккинчи сони чиқарчирмас, Самарқанд вилояти матбуот тарқатиш маркази раҳбарларидан алоқа вазирлигига шовилнич телеграмма келибди. Бизга «Оила ва

МУЛОҲАЗА

УНУТМАНГ!

Бу воқеа Қибрай кўргони «Никоҳ уйи»да бўлди. Эзгу ниятда ариза кўтариб келган йигит билан қиз бир муаммо ўстида жиндек тортишиб қолдилар.

— Менга тегадиган бўлсанг фамилиямга ўтасан,— деди йигит. Қиз розилик бергиси келмади. Йигит тутатди. Уялди, шекилли. Гап чуваланди.

— Эр эрдек бўлиши учун хотин унинг фамилиясида бўлиши керак,— деди хириллаб бақалоқ киши. — Бўлмаса бегоналарга ўхшаб қоладилар. Жуфти ҳалонинг бировнинг қизидек туюлаверади...

— Гапингиз қизиқ бўлди.— Илиб кетди сепкилли аёл.— Ахир, хотин деганлари бировнинг қизи бўлмай...

Бу бизга Оврупадан келган «байналмилал» одатлардан бири. Инсоф билан айтганда, бўлғуси жуфти-ҳалонининг ота-буваси номига тажовуз қилишга қайси йигитнинг маънавий ҳаққи бор!

Бундан ташқари, сўнгги йилларда ёш оилалар ўртасида қўйди-чиқдилар кўпайиб кетди. Бу аччиқ ҳақиқатдан кўз юмиб бўлмайди. Афсуски, «золим» эрдан қўтулган шўрлик жувонлар ҳужжатдаги «бегона» фамилиядан ҳалос бўлолмай ҳуноб бўлиб юришади...

Кимки бу борада тўғри йўлни танлашни хоҳласа мозийга назар солинг: қайси аждодимиз жуфти ҳалоллига «менинг фамилиямга ўтасан» деб зўғум қилибди! Қайси бобомиз шунақа бачкана гапларга беҳуда вақт сарфлабди!..

Тўлқин ЭШБЕК,
журналист

Суратга тикилиброқ қаранг. Гўдаклар юзидаги, ташиналикни сездингизми? Бу нигоҳлардан қандайдир хазинлик, мунг аралаш шодлик учқунлари мўраляётгандек...

Улар табиат ато қилган энг буюк бахтга — ота-она меҳрига чанқоқ.

Тошкент шаҳридаги 21-болалар уйида тарбияланаётган гўдаклар қалбидида ташиналикни меҳрибон тарбиячи онажонлари чуқур ҳис қиладилар. Шунинг учун ҳам, улар бутун меҳр-муҳаббатини жажжи болажонларга бағишлямоқдалар.

СЕРЖАНТ ПОЛКОВНИКНИ ҚўЛГА ТУШИРДИ

Дам олиш куни эди. Милиция катта сержант М. Шамилов сайр қилиш учун халқ хўжалиги ютуқлари кўргазмасига йўл олди. Кўзгазмада бир киши унга ҳайдовчилик гувоҳномасини сотиб олишни таклиф қилди. Сержант ўз навбатида милиция ходими эканлиги ҳақидаги гувоҳномасини кўрсатди. Бироқ «сотувчи» бўш келмади, гроссмейстерчасига «юриш» қилиб, чўнтагидан милиция полковниги эканлигидан гувоҳлик берувчи ҳужжатни кўрсатди. Аммо Шамиловнинг ўткир нигоҳи гувоҳномадаги сурат билан қаршида турган кимсанинг ўхшамаслигини илғай олди.

Сержант ундан гувоҳномани олмакчи бўлганида «полковник» ўзини буталар орасига урди. Лекин милиция старшинаси М. Садібоевнинг ёрдамида номаълум шахс қўлга олинди ва Олмаота шаҳар, Калинин туман ички ишлар бўлимига топширилди. Фирибгар илгари ҳам қонунни бир неча бор бузган кимса эканлиги аниқланди.

АЁЛ ЎҒРИДАН ЗўР КЕЛДИ

«Тақдирнинг аёвсизлиги» ҳақидаги қадимий ҳақиқат чўнтакесар ўғриларга яхшироқ маълум бўлса керак. Шунга қарамай, «аёвсиз тақдир» Қоҳиредаги чўнтакесарлардан бирининг бошига солган кўлфат ҳақида алоҳида гапирса арзийди. Ўғри қимматбахо

буюмлар сотилаётган гарлик дўконда маладорнинг одатдаги ра либосига ўранган тўла ҳаёмининг эъти сизлик билан олиб аёлни кўриб, мўмежани умид қилди. Тажрибали ҳаракати би зум ўтмай ўғри чўнтагига тушди. Б кейинги воқеаларни жиноятчи ва унинг қурбони турлича изоҳлашмоқда. Полиция маҳкамасида ҳушига келган ўғри: «Мени том босиб қолди, тўсин бошимга тушиб, ҳушимдан кетдим», демоқда. Айни пайтда ўғрилик қилганини ҳам тан олди. Жабрдийда — 25 ёшли Изза Мағдига Фароғ эса бўлган воқеани бошқача изоҳлади. Заргарлик дўконидидаги воқеадан сал олдинроқ у Миср қарат клубларининг биринчили-

Ҳар икки немис аёлининг бири умрида қамиди бир марта эрига хиёнат қилган. «Нойе ревью» ойнамасининг топширигига мувофиқ оила ва никоҳ муаммоларини тадқиқ этиш Гамбург илмгоҳи ўтказган савол-жавобда шу нарсга маълум бўлди. «Бир марта гуноҳ қилганларнинг» таҳминан учдан бир қисми эрига қайта хиёнат қилмаган — виждон азоби бунга йўл бермаган!

ТАРБИЯ ВА ТАРБИЯТ

Абу Толиб ҳазратлари ғойибдан Ра-сулиллоҳ жанобларига шундай савол бердилар:

— Жамиятдаги қусурлар, кишилар қалбидаги нопоклик қайдан пайдо бўлган! Парвардигоримиз барчамизни бир покиза ахлоқлардан баҳраманд этганлар-ку!

Ғойибдан анча вақт жавоб бўлмади. Орадан бр қанча мудард ўтганидан сўнг, кунларнинг бирида Ҳазратнинг ҳузурига киши келиб, ўғлининг юриш-туришидан шикоят қилиб унга яхши тарбия беролмаганидан, эл-юрт олдида юзи шувут бўлганидан нола қилибди.

— Афв этгайлар, — дедилар Абу Толиб, — ким бўлурсиз, қаерликсиз! — Мени танимаганингиз табиий... — Саволингизга жавоб бермоқдин аввал билмогим жонз бўлган нарсалар бор.

— Бажонидил...— рози бўлибди киши.

— Ешлигингиздаги касби-корингиз, ҳозирги юмушингиз хусусида сўзлаб бeringиз.

Киши бир зум сукут сақлади, сўнг сўз бошлади:

— Ҳазрат, ёшлигим бесаранжом ўтди. Отамнинг илм ол дея койишларига асло инобат қилмадим. Ешим улғайиб, аввал ҳаммоллик қилдим.

Уйланиб, оила тебратишга қувватим етмай, нопоклик йўлига кирдим... Мен кирмаган кўчанинг ўзи қолмади... — Сиз эккан дарахнингизнинг мевасидан баҳраманд бўлишга мажбур-сиз. Унинг аччиқлиги ҳам, ширинлиги ҳам меҳнатингиз, меҳр-муруватингиз оқибатидандур. Уғлингиз неча ёшда!— деб сўрадилар Абу Толиб сўз сўнгиде.

АБУ ЛАЙС АС-САМАРҚАНДИЙ

БЎСТОН УЛ-ОРИФИН

— Йигирмани қоралади.

— Ани тўғри йўлга солмоқликка вақт бор экан. Ани менинг ҳузуримга юборинг...

Хулосаси: эй ўғил, фарзандингни тарбиялашдан аввал сен ўзингни тарбияла. Тарбия кўрган онладан тарбияли, фазилатли, билимли киши балоғатга етгай. Шундай нақб бор: ўғрининг боласи тўғри бўлмас, агар ул ота фарзанди бўлса...

Ғойибдан овоз келди.

— Ҳузурингга борган киши мен

эдим... Одамларни тарбияти ва тарбиясичун сенга ваколат бераман...

Абу Толиб ҳазратлари ўзларининг минг бир машақатларини шу тариқа қозоғга тушурдилар.

[Бу ўринда Абу Лайс ас-Самарқандий ўз китобларини назарга солган эрсалар ажаб эрмас]

САЛОМ БЕРИШ ОДОБИ ҲАҚИДА

Бўлиб ўтган сўхбатдан сўнг, бир ҳафтадан кейин Абу Толиб ҳазратлари ҳузурига нопоп тарбияли ўғил келибди. Ҳазрат йигитга ҳеч бир сўз айтмадилар. Талаблари шу бўлибди.

— Мен билан қирқ кун бирга бўлурсиз.

— Маъқул. — Йигит панд-насиҳат-

га тоби йўқлигидан шундай жавоб қилибди.

Жума номозидан сўнг Абу Толиб ҳазратлари шогирдлари ёнига тарбия кўрмоққа муштоқ бўлган йигитни олиб, бир машваратга тўл олибдилар. Шогирд останада йўл билан тўхтабди. Қўлини кўксига қўйиб, давра аҳлига саломини изҳор қилибди. Йигит эса ҳазратлари билан изма-из, каттаю кичик билан бир оҳангда қўл беришиб кўришибди. Даврадагилар йигитни ҳазратга яқин киши деб ўйлаб мулозамат кўрсатибдилар. Турли саволлар билан анинг бошини гаранг қилибдилар. Англабдилар-ки, йигит даврага, анинг иқлимига мос эрмас. Йигит ҳам шогирд каби остана пойгаидан жой олмаганига афсусланибди. Ташқарига чиққанда:

— Устоз, мени не учун бу аҳволга солдингиз! — деб нолалибди.

Абу Толиб ҳазратлари шундай жа-

воб қилибдилар:

— Эй ўғил, саломлашиш ярим тарбия. Салом алигинга қараб кишилар сенинг маданиятига баҳо бериурлар. Қўлоғингда бўлсин — ким, кичикларга аввал қўл узатиб, алар билан сизлашиб сўраш, ўз тенгларинг билан истаганча ҳазил-мутойиба билан сўраш, катталар олдида эрса эш ҳурматингни сақла. Иzzатингни сақла!

[Боши ўтган сонда. Давоми бор].

ХАММА ҒРНИДАН кўзгалди. Меҳмонлар меҳмондорчиликни давом эттиришга (кўшни тақлиф қилди) чиқибди.

Меҳмонлардан бўшаган хонада очиқ дастурхон қолди. Менинг кўнглимда иштибоҳ, ранж...

Нега?

Уйинг меҳмонга тўлсин, дастурхонинг доимо очиқ бўлсин, дейишади-ку. Тўғри. Дейишади. Бироқ, очиқ бўлсин, дейишади, очиқ қолсин, дейишмайди, дейишмаган. Кейин, бу очиқлик меҳмон келишга таалафли, кетишга эмас.

— ... дастурхонинг очиқ қолибди.

— Ўшанга бу бора энди дастурхонинг дард, дардини дастурхон қилади, дея кўнглимдан шубҳа келди-ёв.

Кўркамнигим, дардимни дастурхон қилмоқчи эмасман. Борди-ю, дастурхон қилсам ҳам, очиқ қолди-моқчи эмасман.

...Хуллас, дастурхон очиқ қолди. Ҳамма нарса жой-жойида: кosalарда чала ичилган шўрвалар, лиқопчаларда гўшт бўлаклари, устixonлар, ичилмай қолган чой тўда пидеа, энг ёмони, энг ёмони эса... инсон учун энг яхши, муқаддас неъмат — сочилиб ётган НОН бурдалари қолди. «Инсоният ихтиролари ичиде муъжиза бўлган нон» (Тимирязев), инсоннинг табиий ва доимий эҳтиёжларидан бири бўлган, ҳеч вақт меъдага тегмаган нон очиқ-сочиқ қолди. Дастурхон очиқ қолди. Менинг кўнглимда иштибоҳ, ранж...

Кўрқинчлиси (алам қиладигани ҳам) ҳозиргина бу очиқ қолган дастурхон атрофида ўрта ёшлар, хатто мўйсафид — қария ҳам бор эди.

Ёшлар ҳақида сўзлаб ўтмайман, ўрта ёшларнинг кўйинг, мўйсафид-отахонга нима бўлди? Нега у киши даврадошларидан (ёки ахли меҳмон иеломдан) дастурхонга фотиҳа тортилаган, нон бурдаларини тўп-лаб, одатдагидай (одатланганидай) дастурхоннинг илтифатинини талаб қилмади, талаб не, тақлиф қилмади?!
Нега?!
Ёки яхши одатимизга одатланмаган кўнчиликка қарши бормадимикини?

Ахир, иқтигинада таом ёйилиб, фотиҳадан кейин меҳмонларга кўз юдирилар (бу орада дастурхон ёниб, ҳеч бўлмаса, четлари ҳамарилиб қўйилар), дастурхон йиғиштирилгандан кейингина меҳмону

ДАСТУРХОН ОЧИҚ ҚОЛДИ

меҳмонлар кўзгалар эди-ку?!

Ҳозир эса на таомдан олдин, на кейин кўз ювин бор (гўёки қўзларини алақачон ювиб, қўлтўқларига уриб қўйишгадек!), на гаргара қилиб оғиз чайиш бор (бу ҳақда оғиз очмасликка келишгадек, худди!). Айниқса, дастурхоннинг очиқ қолиши кўзларинг ёйилиб боришдан дарак бермаётирми?!

Кўрқинчлиси, бу кун мен бу ҳолни қишлоғимизда-гина эмас, вилоятимизнинг ўзлаб қишлоқларида, хатто бошқа вилоятларимизда ҳам кузатмоқдаман.

Нахотки, муқаддас номинг хурматини жойига қўйишимиз шунчалар қийин?!

Қаёқдан келди, қачон ёйишди бизга бу бало?

«Қофирга ўхшамай кет!» дейди энам, укам қўлини юймай овқат ёйишга шошияганда ёки дастурхонни

фотиҳаси, ҳимармай очиқ қолдириб тарк этаётганда. Ростдан ҳам эзу, муқаддас айна, урф-одатларимиз қолдида эғиллишимиз, эғиллиб ўрғанишимиз, ўрғаниб қад ростлашимиз лозиммасми?!

Меҳмон кутиб, кўнглини топиш қийин. Дастурхон йиғиштирилмай туриб кетишга (кўзгаланимга) одатланган меҳмонга бирор нарса дейиш ундан ҳам қийин...

Хуллас, яна одатдагидай (аслида одатимизга ҳилоф!) дастурхон очиқ қолди. Менинг кўнглимда ранж, иштибоҳ...

Сизнинг кўнглингизда-чи, дастурхон атрофида ўтирган азият оғза аъзолари, ДАВРАДОШЛАР, ДАВРОШЛАР?

Дастурхонни очиқ қолдириш...

Меҳмон билан бирга минг йиллик эзу одатларимиздан бири ҳам қузатилаётгандек туюлади, мена. Очиқ қолган дастурхонга назар солиб, уйланиб қоламан.

Битта ёмонроқ бузоқ бутун подани, кўпроги эса, хатто бутун бошли халқни бузарган. Номтақул бузоқ гўштини ебсиз, деманг. Номтақул бузоқ нима, чўчка нима. Чўчқанинг гўштини емаслигини жу-да яхши биласиз. Ҳа, энди дастурхонда бориш еганимиз, меҳмон билан еганимиз. Меҳмон кўп еган — атойи худо, ахир...

Дастурхон очиқ қоладиган бўлишига сабаб, меҳмон, онам айтмоқчи: «ҚОФИР экан...»

Халқ айтди, МЕХМОН кузаш, кузатиш қийин. Ниҳоят орамин очиқ.

Бўғи оралиқдаги эндигина мустақил бўлган, дастурхонни очиқ (қолган) овгани кўз олдингизга келтиринг.

Дунё кузатади энди. Назарига илтифат қилмай-лигимиз, урф-одатларимиз борми? Қолганими?

Эгулганимиз кеч йўқ.

Келинг, ёмонимизни яшириб, яхшимизни — оширайлик, боболаримиздан очиқ қолган (дастурхон эмас!) ёки отамерос олий одатларимизга очиқ қўзимизни тикайлик.

Кейин келажакка кўз тиксақ бўлар.

Кўз тиканларингиз кўзан очиқ дастурхонимизга тушмасин.

Дастурхонимиз очиқ қолмасин...

Ғул ҒЗБЕК,

Самарқанд

ХОРИЖ ҲАЭТИДАН

СВАЗИЛЕНД—Африқа китъасидаги митти давлат. Унинг қироли Мосвати III ҳозир 28 ёшда. Ҳар йил у унгагача гузалга уйланишга ҳақли. Ҳозирча унинг ўн нафар хотини бор. Давлат оксколларидан бирининг айтишича, қирол учун бу жуда кам. Дарвоқе, ундан олдинги қирол Собхуз II нинг 100 хотини, 700 бола-си бор эди.

Свазилендиклар ўз қиролларини дунёдаги энг бахтли давлат бошлиғи деб биладилар. Қирол истаган кишини қийналмай топиши мумкин. Бунинг учун чопарлару, совчиларнинг ҳеч бир ҳожати йўқ. Йилда бир маротаба ўтказиладиган «Умхаланга» катта сўйлдида у ўзига қаллиқ танлайди. Мамлакатнинг турли бурчаларидан келган гузаллар унинг қаршида рақс тушадилар,

гузалликларини намоён этадилар. Албатта, бу катта сайлга келиш, қирол саройида базмада катнашиш ҳамма қизларга ҳам насиб бўлавермайди. Улар олдидан маҳаллий дохийлар то-

100 ХОТИНЛИ ҚИРОЛ

монидан танланадилар ва базмада тақлиф этиладилар.

Лекин бундан хийла вақт олдин ўтказилган базмада Мосвати III га омад кулиб бокмади. Қайликликка лойиқ ўн гузалдан бири базмага бронза тақинчоқларисиз иштирок этаётганди, бу таомилга зид эди. Шунинг учун ҳам бозм тўхтатилди. Энди у базм учун янги сарой барпо этиши керак. Келгуси базмада ўн-

гузалдан бири бронза тақинчоқларини тақиб, ясашиб чиқсанига, уларга уйланиши мумкин.

ҚИРОЛНИНГ ТУГИЛГАН КУНИ ҳар йили катта тантана билан нўриланади. Бу свазилендик-

лар учун қатъий анъанага айланган. Байрам ҳар йили мамлакатнинг турли жойларида ўтказилади. Ҳар бир свазилендик бир йилда қиролни бир марта кўриши керак. Бу бахт уларга байрам пайтида насиб этади. Қирол Мосватининг туғилган кунинда мамлакат эркакларининг тўртдан уч қисми иштирок этиши шарт. Ҳўш, улар Қирол билан қандай муомала қиладилар? Бунинг учун

чиرويلى ташбеҳлар, тилёғлама сўзлар ишлатиш шарт эмас. «Инвеньяма!» деб айтилса бас. «Инвеньяма» — «йўлбарс деган маънони англатади. Собхуз II ни фақатгина «йўлбарс эмас, ҳатто» «фил боласи» деб ҳам аташарди. Чунки у бунга лойиқ қирол эди. Мамлакатни 80 ёшигача бошқарган Собхуз II шухратига етгунча Мосвати III олдинда катта вазифалар кўнделанг турибди. Аммо ёш қирол ҳозирданок ўзининг катта ишларга қодир эканини намоён этмоқда. Улар уруш, тартибсизлик нима эканини билишмайди. Мамлакатнинг 800 минг аҳолисини тинч-тотув яшайди. Ресторан, барлар оқ танлайди, қора танлайди учун ҳам баробар ишлайди. Ирқчилик

йўқ. Кинотеатрлар, видеобарлар, қаҳвахоналар эрталабгача хизмат кўрсатади. Мамлакатда ишсизлар йўқ ҳисоби. Қирол кейинги йилларда аҳолини боғроғ яратишга ундаяпти. Шунинг учун бўлса керак, мамлакат табиати жуда гузал. СПИД хавфини ҳисобга олмаса, деврли касаллик йўқ. Мамлакатда қатъий тартибда ишлайдиган фоҳишехоналарнинг ҳоли ортса ортаэптики, лекин камаяётгани йўқ.

1968 йилдан бошлаб Свазиленд Африқа китъасида тсчмч руда қазиласини сотиш бўйича бешикчи ўринга чиқиб олди. Қироллик аёбест қазиб олиш бўйича эса дунёда тўртинчи ўринни эгаллайди.

«Эхо планети»дан.

Бир қувонч хапқириб келса — қалбингиз тўлса, хазонлар кўмбаса, кўнмаса Кўнгул — кўклами бўлса, бу кўкларнинг чечакларига ҳар севинч тонгида лабингиздан кулгу — шабнамлар томса, беихтиёр... **НИМА ҚИЛАСИЗ?**

Қайғу бўлса-чи? Қувонч ўлса-чи? Юрагингиз гамга тўлса-чи? Кўнгул кўкларнинг гуллари сўлса-чи?.. Бир Дард бўзлаб-бўзлаб руҳингизга кирса, беихтиёр... **НИМА ҚИЛАСИЗ?**

Куласиз. Йўғлайсиз.

Шошманг, сиз мени тушунинг — қўшиқ айтасиз! Қўшиққа топинасиз. Суянасиз... Дунёдаги энг шодон қўшиқ — Кулгу. Дунёнинг энг гамин қўшиғи — Йўғи.

ҚУВОНЧУ ҒАМ АРШИ

— Маҳмуджон ака, оилангиз тинчми?
— Худога шукр. Тинч. Оиландан кўнглим тўқ. Йигит киши, аввало, уйда тинч бўлсин экан. Мард майдонда ғолиб чиқиши учун ҳам аввало, унинг оиласи тинч бўлиши керак, менинча. Тинчлигининг сабабини сўрамоқчисиз, шекилли. Бош сабаби, ота-онам ҳаётлар. Фарзандларим соғ-саломат. Қариндош-уруғларим барчаси бут...

— Дустларингиз орасида юрагингизга яқини ким деб биласиз?

— Ута ҳокисор, камтар бир инсон бор. Шоир Муҳаммад Юсуф. Уни аввало инсон сифатида дўст деб ҳисоблайман. Унинг халққа қуюнчақлигини жуда-жуда ёқтираман.

(Хонанданинг Муҳаммад Юсуф шеърлари билан айтадиган қўшиқлари дарров халқ дилига жо бўлиши, балки шундан дир — шоир ва ҳофизнинг, икки юракнинг яқинлигидан, дардларнинг уйғунлигидандир).

— Шоир Сирожддин Саййид бир суҳбатида, Мирзо Улугбек ҳақидаги қўшиқнинг илк ижро этилган пайтларда «Битта мана шу «Самарқандга» деб бошланувчи қўшиқ юзта диссертациянинг жавобини бера олади», деган экан. Бунга сиз ўзингиз гувоҳсиз. Лекин, ҳар кимнинг ўз

Булар мураккаб жараёнли энг содда қўшиқлардир.

Ҳофизлар бор, куйлаб-куйлаб кулдирашлар. Ҳофизлар бор, куйлаб-куйлаб йўғлатарлар. Иқболли ва илбор дамларни эсга соларлар, унутдирмаслар. Қалбдан энг содда қўшиқлар сизиб чиқаверар бу пайт...

Элсевар қўшиқчи Маҳмуджон АЗИМОВ ҳам ана шундай ҳофизлар сирасига киради. Унинг ширали овози тумонат қалбларни ларзага солган.

Маҳмуджон ака билан суҳбатимиз оддийгина кечди. Хушовоз хонанданинг ўйчан, айна пайтда синовчан нигоҳида тиниқ бир тийранлик ҳам мавжуд эди.

таъби бор. Уша тарихий қўшиқларингизга салбий муносабатда бўлганлар ҳам борми?

— Бир жойга тўйга боргандик. Даврада қўшиқ айтаётган эдим. Тўрт-беш яшар бир бола келиб, «Бон-М» ансамблидан битта қўшиқ айтиб беринг, деб қолди. Биласизми, мен «Файзулла Хўжаев»ни айтаётгудим. Қаранг-да, ёшгина бола «Файзулла Хўжаев»ни тушунмайди, лекин, «Бон-М» ансамблини билади. Хулосам шунки, ким қайси қўшиқни қандай қабул қилади, бу унинг тушунчасига боғлиқ.

— Тўй ҳақида гап очдингиз. Шу ўринда санъаткорларнинг тўйларга чиқишига муносабатингизни билдириб ўтсангиз.

— Менимча, санъаткорларнинг тўйларга чиқишини ижобий баҳолаш лозим. Биринчидан, бунда яхши ният билан оstonангизга қадам қўйган кишининг кўнгли чор бўлади. Иккинчидан, халқ ўша тўйга боради-ку. Демак, бу ҳам халққа хизматнинг бир тури-да. Бундан ташқари, ҳеч ким «бошини силамаган» санъаткорларда ҳам бола-чақа бор, ташвиш бор. Биргина ансамбли тузиш, уни асбоблар билан таъминлашгаёқ минг-минг сўмлаб пул кетади.

— Оилангиз ҳақида ҳам тўхталиб ўтсангиз.

— Ута фарзандим бор. Рафиқам — оқила аёл. Фарзандларимгаям, менгаям меҳрибон, хушмуомала...

— Севиб уйланганмисиз?

— Бу иш ота-онамнинг розилиги билан бўлган. Лекин, улар янглишмаган эканлар. Ҳаммаси яхши, худога шукр.

— Художўймисиз?

— Алҳамдуллоҳ, мусулмонман. Шу ерда бир гапни айтиб ўтишни истардим. Кўёшининг иссиқлиги неча даража биласизми? 6 минг даража экан. Яратган парвардигор бўлмаса, тасаввур қилинг, ким яратади бунни. 40 даражага чиқсаёқ одам ўзини қаерга қўйишини билмай қолади. 6 минг даражали Кўёшини... Мен худога ишонаман.

— Бодалигингизда юз берган бирор воқеани эслай оласизми?

— Биринчи марта рубоб олганимда жуда қувонган эдим. Ҳеч эсимдан чиқмайди. Дастлаб, ололмай роса қийналганман. Чунки, ўртамиёна ҳаёт кечирардик. Отам тонг ёришмасдан далага чиқиб кетиб, кеч қайтардилар. Бизларни ҳалол пешона тери эвазига катта қилганлар-да. Шароит оғир эди. Хуллас, роса қийналганман, рубоб ололмай. Ўзим қўй боққанман, беш-ўн тийиндан йўғиб, ахйри рубоб олганман. Ушандаги қувончим бир умрга татигудлик ширин хотира бўлиб қолган, мен унд.

— Миллийлик ҳақида нима дея оласиз?

— Бир мисол келтирай. Мана «Қароқўзим» газали билан айтадиган қўшиқ, 500 йилки дунёни титратади. Сабаби, миллийлик асосида яратилган. Малайзияда, Сингапурда бўлдик. Биргина дутору, доира билан айтилган бу қўшиқни бутун зал тик туриб олқушлади. Бу миллийликнинг таъсири бўлса керак.

— Нимани ёқтирасиз?

— Халқ ичида бўлишни.

— Ўйри айтасиз. Халқ фақат «кўп кўргузиб», ишонч қозони билса, сонларасинга ширинли айтиди. Бу борасида, сезишимча, сиз жуда бахтлисиз... Маҳмуджон ака, суҳбатимиз сўнгисида янги қўшиқингиз ҳақида ҳам икки оғиз...

— Биз гуллар ҳақида куйлашга улгурамиз. Муҳаббат ҳақида куйлашга улгурамиз. Пахта ҳақида қўшиқлар яратингиз ҳам улгурамиз. Лекин, ота-боболаримиз ҳақида куйлашимиз керак. Улар кўпчилигининг қора тамга босилган номларини қўшиқлар билан оқлаб, халққа қайтаришимиз керак. Амир Темур ҳақида қўшиқ яратдик. Лекин, бу бобомиз олдида жуда катта қарздормиз. Ҳар биримиз биттадан қўшиқ яратсак ҳам қарзимиз узиламас, дейман.

Маҳмуджон ака шунда бироз қизишиб ҳам оладилар. Ҳаётда юз берган ноҳақликлар ҳақида куйиниб гапирарди. «Минг гапирган билан битта ишга етмайди» деб хўрсиниб қўяди. Унинг хонинишдаги бир қўшиқ хаёлимни безовта қила бошлайди:

Қайси бир дардингни айтиб йўғлайин, Эй, сен Бобурлари ташлаб кетган юрт.

Хонанданинг ўйчан, айна пайтда синовчан нигоҳи узоқларга қадалади. Жимликни бузгим келмайди. Унга зимдан қараб-қараб қўяман. Ўйлайман: Ҳофизлар бор, куйлаб-куйлаб кулдирашлар... Ҳофизлар бор, куйлаб-куйлаб йўғлатарлар... Уларга тўлиб-тўлиб куйлаш бахти ато этилган. Улар тўлиб-тўлиб куйлаб бахт топарлар. Ва шу бахт эвазига яна тўлиб-тўлиб куйларлар. Куйлаб қувонарлар, куйлаб ғам чекарлар. Қувончу ғам арши ҚУШИҚДИР.

Икром ИСКАНДАР,
«Оила ва жамият»нинг махсус муҳбири.

МАҲМУДЖОН АЗИМОВ: БЕШ-ЎН ТИЙИНДАН ЙЎГИБ РУБОБ ОЛДИМ

Бош муҳаррир
Кулман ОЧИЛ

ТАҲРИР ҲАЯЪАТИ:
Жуманазар БЕКНАЗАРОВ
Муҳаббат ИБОДОВА
Муъассар МАНСУР
Тўлқин ҲАЙИТ
[масьул котиб].

«Семья и общество»
Издається на узбекском
языке
Буюртма 5971
Обуна индекси 64654

● Мухарририятга келган мақолалар машинкада ёзилган, икки оралликда олти бетдан ошмаслиги лозим.

МУАССИС:
Ўзбекистон
Болалар жам-
фармаси.

Манзилнинг:
700029, Тошкент — 29,
Намоёншар тиебони,
1-бино.

ТЕЛЕФОН: 39-43-95